

2021-12-09

Dnr NM2021/458

Justitiedepartementet

Yttrande över promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ds 2021:30)

Sammanfattning

Nationalmuseum välkomnar promemorians förslag till författningsförändringar, särskilt de som berör museisektorn, i enlighet med det nya EU-direktivet från april 2019. Nationalmuseum instämmer i åsikten att det upphovsrättsliga regelverket behöver tydliggöras och anpassas till den tekniska utvecklingen. Det är också en fördel om medlemsstaterna behandlar upphovsrätten på ett likartat sätt.

Bakgrund

En viktig förutsättning för att nå museets vision "Nationalmuseum för alla" är att museets samlingar och utställningar ska kunna tillgängliggöras och spridas nationellt, men också internationellt. Alla har inte möjlighet att besöka museibygnaderna vilket innebär att tillgängliggörandet av samlingar och utställningar också behöver ske via digitala kanaler och publikationer för att ge så många som möjligt tillgång till vårt gemensamma kulturarv. Informationen i museets föremålsdatabas är länkad till Nationalmuseums digitala besöksguide och söktjänst på webben vilket gör den publikt tillgänglig.

Sedan några år tillbaka verkar museet aktivt för att brett tillgängliggöra bilder av konstverk som inte längre är upphovsrättsligt skyddade genom ett samarbete med Wikimedia. 6 000 högupplösta bilder av museets mest populära målningar finns för fri nedladdning på Wikimedia Commons.

Nationalmuseum är ett kunskapscentrum med en stabil infrastruktur för konstvetenskaplig, konserverings-, och museologisk forskning. I infrastrukturen ingår bland annat att ge forskarservice och att tillhandahålla information hämtad ur museets föremålsdatabas och bilddatabas.

Synpunkter

Nationalmuseum stöder förslaget att utvidga lärares möjligheter att återge verk i undervisningssyfte (1960:729 13§). En stor del av museets pedagogiska verksamhet vänder sig till lärare i syfte att ge handledning i bildanalys och konsthistoriska perspektiv med utgångspunkt från samlingarna. Många bilder finns redan fritt tillgängliga för nedladdning, men i undervisningssyfte är det givetvis en fördel att även få möjlighet att nyttja bilder av föremål som fortfarande omfattas av upphovsrättsskydd.

Vidare stöder Nationalmuseum förslaget att museer får framställa exemplar av verk som de har lovlig rätt till för text och datautvinning för forskningsändamål (1960:729 15b§). Automatiserad datautvinning ur föremåls- och bilddatabaser kommer förmodligen i framtiden bli ett allt viktigare verktyg för forskning om museers föremål och historia. Ett exempel på ett pågående utvecklingsarbete i linje med detta är projektet *Användbara auktoriteter för datadriven samlingsforskning* som bedrivs i samarbete med Statens Historiska museer och Wikimedia Sverige, med finansiering av Riksantikvarieämbetet.

Nationalmuseum stöder också förslaget att ge kulturarvsinstitutioner rätt att framställa exemplar av föremål ur samlingen i bevarandesyfte (1960:729 16 §). Digitalt framställda exemplar kan minska hantering som innebär risker för ett skört fysiskt original.

Det är positivt att lagen nu anpassas för att öka tillgängligheten till museets samlingar (1960:729 42§). Med stöd av avtalslicenser tillgängliggörs i dag upphovsrättsligt skyddade verk ur museets samlingar via hemsida och sociala medier till exempel design- och moderna konsthantverksföremål. Bilder av föremål ur museets samlingar som har fotograferats av museets anställda och som inte längre är upphovsrättsligt skyddade har publicerats i Wikimedia Commons och är fritt tillgängliga för nedladdning i högupplöst format. Gällande upphovsrättsregler, framför allt de som avser fotografiska bilder av konstföremål, har inte sällan utgjort ett hinder för det digitala tillgängliggörandet (1960:729 49a§). Nationalmuseum stöder därför rent generellt promemorianas förslag att inskränka fotografers rätt till sina bilder av föremål som inte längre omfattas av upphovsrätten. Det underlättar även för mindre kulturarvsinstitutioner som inte har egna anställda fotografer att tillgängliggöra bilder av föremål ur samlingarna digitalt. I promemorian lyfts problematiken om begreppet bildkonst. Nationalmuseum önskar att definitionen av bildkonst i den nya lagen även kommer att omfatta brukskonst. Förslaget till inskränkning omfattar endast en begränsad del av exempelvis Nationalmuseum's samlingar. Utöver den äldre konsten förvaltar museet också moderna konsthantverks- och designföremål som är upphovsrättsligt skyddade. Nationalmuseum föreslår att den nya lagtexten även ska omfatta bilder av föremål i samlingarna som är upphovsrättskyddade. Det skulle förenkla tillgängliggörande då man i dessa fall enbart behöver reglera upphovsrätt med en, och inte två, rättighetsinnehavare.

Nationalmuseum stöder även förslaget att inrätta en speciell avtalslicens för att underlätta tillgängliggörande av de föremål ur samlingarna som idag är upphovsrättsligt skyddade, exempelvis unika designföremål. När det gäller förslaget om informationsplikt anser Nationalmuseum att för att efterleva denna bör den kunna administreras utan att det behöver tillföras extra resurser för detta.

I detta ärende har överintendent Susanna Pettersson beslutat, avdelningschef Arkiv och bibliotek Eva-Lena Bergström har varit föredragande. I handläggningen har också funktionsansvarig digital samordning Karin Glasemann deltagit.